

4.1 ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΧΡΩΜΑΤΟΛΟΓΙΑΣ

A. ΓΕΝΙΚΑ

Ο κόσμος μας είναι έγχρωμος. Η φύση μας προσφέρει σε αφθονία όλες τις χρωματικές αποχρώσεις που προσφέρει και παλέτα των ζωγράφων. Εάν αφήσουμε το βλέμμα μας να περιπλανηθεί στη φύση, θα διαπιστώσουμε μία μεγάλη σειρά (γκάμα) χρωματικών αποχρώσεων και τόνων που δηλώνουν τα στοιχεία που βρίσκονται και κινούνται γύρω μας. Οι χρωματικές επιλογές εκτός από την τέχνη εκδηλώνονται και στη ζωή, στις καθημερινές συνήθειες, στα ρούχα, στο διάκοσμο του χώρου. Οι άνθρωποι χρησιμοποιούν τις χρωματικές αποχρώσεις στον ιδιωτικό, στον επαγγελματικό χώρο, (εσωτερικούς και εξωτερικούς). Η εντύπωση των χρωματικών ενδυμασιών ένα ψηφιδωτό μέσα σε ένα θέατρο γεμάτο των ανθρώπινων φιγούρων Η επιλογή των χρωματικών συνδυασμών στο ρουχισμό που αφορούν στην προσωπική μας παρουσία μέσα στο χώρο και στις σχέσεις μας, στη διακόσμηση της βιτρίνας, στη χωροταξική ταξινόμηση της πλατείας, στη σύνθεση των επίπλων και γενικότερων αντικειμένων στο χώρο είναι ουσιαστικά θέματα τα οποία οφείλουμε να τα συμπεριλαμβάνουμε σε ενότητες μαθημάτων της εικαστικής τέχνης.

Ο χώρος που μας περιβάλλει αποκαλύπτεται σαν μία παλέτα πλήρη από χρωματικές αποχρώσεις που ενσταλάζουν άπειρα συναισθήματα. Κατά τη διάρκεια της ημέρας ο κόσμος μας είναι έγχρωμος, γεμάτος χρώματα. Η γη κινείται γύρω από τον ήλιο και μαζί του αλλάζουν και οι αποχρώσεις των χρωμάτων. Οι εποχές χαρακτηρίζονται εκτός από τα καιρικά φαινόμενα και τις αλλαγές στη φύση και τις διαφορετικές χρωματικές τους αποχρώσεις. Το βράδυ τα χρώματα εξαφανίζονται, απουσία φωτός αναφέρουν οι επιστήμονες.

Το χρώμα αποτελεί αντικείμενο μελέτης όχι μόνο των ζωγράφων αλλά και των φυσικών, των χημικών, των ψυχολόγων, των φυσιολόγων. Το χρώμα χαρακτηρίζει, τονίζει ή εκφράζει την ιδιαιτερότητα του αντικειμένου; Είναι σημαντική η δύναμη του χρώματος; Το χρώμα είναι ζωή και ένας κόσμος χωρίς χρώματα θα έμοιαζε νεκρός, διατυπώνει ο Ίττεν (σ.12) Το χρώμα για το W. Kandinsky είχε τη σημασία αυτόνομης πνευματικής δύναμης. Η ποικιλία των χρωματικών αποχρώσεων συνεχώς μεταβάλλεται με την κίνηση της φωτεινής εστίας - του ήλιου - και των καιρικών συνθηκών. Ακριβώς αυτή η χρωματική ποικιλία, που σε κάθε μια από τις άπειρες μορφές της θα μπορούσε να εκφράσει εντελώς αυθόρμητα και πηγαία τις εντυπώσεις που το

φως δίνει τη συγκεκριμένη στιγμή πάνω στα πράγματα, έθεσαν σα βάση της τέχνης τους οι Ιμπρεσιονιστές. Ο W. Kandinsky αναφέρει: "Το χρώμα είναι ένα μέσο για την άσκηση μιας άμεσης επήρειας πάνω στην ψυχή. Το χρώμα είναι το πλήκτρο. Το μάτι είναι το σφυρί. Η ψυχή είναι το πιάνο με τις πολλές χορδές. Ο καλλιτέχνης είναι το χέρι που κάνει μέσω εκείνου ή του άλλου πλήκτρου την ανθρώπινη ψυχή να δονηθεί επωφελώς"¹(Kandinsky W., 1981)¹. «Η αξία του χρώματος εξαρτάται από την αρμονία του με το διπλανό χρώμα» Α. Ματίς σ. 65. «Τα χρώματα έχουν ιδιόζουσα ομορφιά την οποία πρέπει να διαφυλάξουμε, όπως στη μουσική προσπαθούμε να προφυλάξουμε τα ηχοχρώματα» σελ. (200 Α Ματίς.) «Η ομορφιά του χρώματος είναι απλή στη μορφή της και συνέπεια της επικράτησης πάνω στη σκοτεινότητα της ύλης μέσω της παρουσίας του φωτός... (Ουμπέρτο Ε., 2004). Μελετώντας ζωγραφικά έργα παρατηρούμε ότι πολλοί ζωγράφοι χρησιμοποιούν τα χρώματα για να αποδώσουν το φως και τη σκιά σε ένα τοπίο ή σε μία παράσταση εσωτερικού χώρου. Επίσης για να αποδώσουν το φως χρησιμοποιούν θερμά χρώματα ή λευκό ενώ για τη σκιά ψυχρά χρώματα ή μαύρο.

Το παιδιά της προσχολικής ηλικίας επιλέγουν άλλοτε τυχαίες χρωματικές αποχρώσεις, για τη δημιουργία της σύνθεσής του, οι οποίες συχνά δεν ανταποκρίνονται στα χρώματα της πραγματικότητας και άλλοτε προσπαθούν να επιλέξουν χρωματικές αποχρώσεις που συναντούν στην πραγματικότητα. Η μεγάλη γκάμα των χρωματικών αποχρώσεων και η ποικιλία των χρωματικών υλικών που διατίθενται στο εμπόριο, δίνουν τη δυνατότητα στα παιδιά με την καθοδήγηση του εκπαιδευτικού να γνωρίσουν, με τις κατάλληλες χρωματικές ασκήσεις, τις διάφορες μεθόδους χρήσεις των χρωματικών υλικών, τις χρωματικές κατηγορίες και τις ιδιότητες των χρωμάτων. Η γνωριμία των παιδιών με τα παραπάνω γίνεται σταδιακά μέσω αφηγήσεων και παιχνιδιού αποφεύγοντας την αναφορά στην ορολογία της χρωματολογίας ώστε να ενισχύεται και να διατηρείται ο ενθουσιασμός και το ενδιαφέρον τους για την εικαστική δημιουργία.

B. ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΧΡΩΜΑΤΩΝ 2

¹Kandinsky W., Για το πνευματικό στην τέχνη, μτφ. Παράσχης Μ., εκδ. Νεφέλη, Αθήνα, 1981, σ. 78.

Τα χρώματα ταξινομούνται σε διάφορες κατηγορίες ανάλογα με το κριτήριο ταξινόμησης που επιλέγουμε κάθε φορά. Όμως, η σχετική διδακτική αξία της κάθε ταξινόμησης εξαρτάται από τους διδακτικούς στόχους που θέτουμε και από το θεωρητικό πλαίσιο μέσα στο οποίο κινούμαστε. Χρωματικός κύκλος Ο Johannes Itten Στη συνέχεια, παραθέτουμε μερικές από τις υπάρχουσες ταξινομήσεις.

α. Βασικά

Κατά τον Πολύγνωτο - 4^ο αιώνα - τα βασικά χρώματα είναι το άσπρο, το κόκκινο, το κίτρινο και το μαύρο (Μ. Ανδρόνικος, 1986, σ.157). Ενώ σύμφωνα με τον Πλίνιο τα κύρια χρώματα είναι το μαύρο το λευκό και το κόκκινο. (Ουμπ. Έκο, Καστανιώτη, Ιστορία της Ομορφιάς, σελ.108)

Στους τελευταίους αιώνες και στις μέρες μας τα *βασικά* (πρωτογενή ή κύρια) χρώματα είναι το *κόκκινο* (vermillon), το *κίτρινο* (citron) και το *μπλε* (ultramarine)³.

Θεωρούνται βασικά διότι δεν προκύπτουν από την ανάμειξη άλλων χρωμάτων. Η παραδοχή των τριών αυτών χρωμάτων ξεκινά από την πρώτη εμφάνιση της ζωγραφικής τέχνης. Από την ανάμειξη των τριών βασικών χρωμάτων σε ίσες ποσότητες προκύπτει ένα γκρι μη διαυγές/θαμπό χωρίς καθαρότητα και χαρακτήρα: κόκκινο + μπλε + κίτρινο = γκρι. Εάν οι αναμειξίσεις των τριών βασικών χρωμάτων είναι ποσοτικά άνισες, τότε το νέο χρώμα που προκύπτει θα είναι κοκκινογκρίζο εάν περιέχει περισσότερο κόκκινο, κιτρινογκρίζο εάν περιέχει περισσότερο κίτρινο και μπλεγκρίζο (σκούρο προς το μαύρο) εάν περιέχει περισσότερο μπλε.

β. Δευτερογενή χρώματα

Τα *δευτερογενή* (παράγωγα, σύνθετα) χρώματα είναι το *πορτοκαλί*, το *μοβ* και το *πράσινο*. Τα χρώματα αυτά προκύπτουν από την ανάμειξη ίσων ποσοτήτων, ανά δύο, των βασικών χρωμάτων-τα γνήσια χρωματικά ζευγάρια (Παουλ Κλεε, σελ. 473, τ.Ι)- : κόκκινο + κίτρινο = πορτοκαλί, κόκκινο + μπλε = μοβ, κίτρινο + μπλε = πράσινο. Από την ανάμειξη των τριών δευτερογενών χρωμάτων προκύπτει το γκρι (πορτοκαλί + πράσινο + μοβ = γκρι). Από την ανάμειξη, ανά δύο, των δευτερογενών χρωμάτων προκύπτουν οι χρωματικές αποχρώσεις του γκρι – νόθα χρωματικά ζευγάρια (Παουλ Κλεε, σελ. 481, τ.Ι)-: πορτοκαλί + πράσινο = κιτρινογκρί, πορτοκαλί + μοβ = κοκκινογκρί, πράσινο + μοβ = μπλεγκρί.

³Σύμφωνα με την άποψη των ζωγράφων Johannes Itten και Paul Klee, τα βασικά χρώματα είναι το κόκκινο του καδμίου, το κίτρινο του καδμίου και το μπλε - κόμπαλτ.

γ. Παραπληρωματικά χρώματα

Τα χρώματα αυτά προκύπτουν από την ανάμειξη άνισων ποσοτήτων, ανά δύο, των βασικών χρωμάτων αλλά και με την προσθήκη του άσπρου ή του μαύρου χρώματος. Τα παραπληρωματικά (μεικτά) είναι το πορτοκαλί, το μωβ και το πράσινο. Για παράδειγμα εάν στο βασικό κόκκινο χρώμα προσθέσουμε ποσότητα κίτρινου χρώματος μικρότερη αυτής του κόκκινου χρώματος τότε θα παραχθεί μία νέα κόκκινο - πορτοκαλί χρωματική απόχρωση η οποία διαφέρει από το δευτερογενές πορτοκαλί. Εάν στην κόκκινο - πορτοκαλί απόχρωση προσθέσουμε ποσότητα λευκού χρώματος τότε θα παραχθεί μία νέα ανοικτή κόκκινο-πορτοκαλί απόχρωση, κόκκινο + κίτρινο + μαύρο = πορτοκαλί σκούρο (κλειστό), κόκκινο + μπλε + άσπρο = μωβ ανοικτό, κόκκινο + μπλε + μαύρο = μωβ σκούρο, κίτρινο + μπλε + άσπρο = πράσινο ανοικτό, κίτρινο + μπλε + μαύρο = πράσινο σκούρο

δ. Ουδέτερα χρώματα.

Το άσπρο έχει χαρακτηριστεί ως μη χρώμα κυρίως από τους Ιμπρεσιονιστές οι οποίοι έλεγαν "ότι δεν βλέπουν κανένα άσπρο στη φύση". Ο Β. Καντίσκι αναφέρει χαρακτηριστικά "Επενεργεί το άσπρο στον ψυχισμό μας σαν μια μεγάλη σιωπή, που είναι για μας απόλυτη... είναι μία σιωπή, που δεν είναι νεκρή, αλλά όλο δυνατότητες...ένα τίποτε, που προϋπάρχει της αρχής, της γέννησης". Ενώ για το μαύρο συνεχίζει "είναι κάτι που έχει εκλείψει, σαν μια σβησμένη πυρά, κάτι ακίνητο, σαν τη σιωπή του σώματος μετά το θάνατο, το τέλος της ζωής... Δεν επιλέχθηκε τυχαία το άσπρο σαν ένδυμα της καθαρής χαράς και της άσπιλης αγνότητας. Και το μαύρο σαν ένδυμα του μεγαλύτερου, βαθύτερου πένθους και σαν σύμβολο του θανάτου". Στην Κίνα χρησιμοποιούσαν γι ενδυμασία πένθους το λευκό χρώμα όχι για να εκφράσουν τον προσωπικό τους πόνο αλλά για να βοηθήσουν το νεκρό τους να πάει στο βασίλειο της τελειότητας. Ο Α. Ματίς αναφέρει «Οι καλλιτέχνες της Ανατολής χρησιμοποίησαν το μαύρο ως χρώμα, κυρίως οι Ιάπωνες στα χαρακτηριστικά τους. Πλησιέστερα σ' εμάς θυμάμαι έναν πίνακα του Μανέ όπου το μαύρο βελούδο σακάκι του νέου άνδρα με το ψάθινο καπέλο είναι καμωμένο από ένα καθαρό μαύρο και από φως».

Με την ανάμειξη άνισων ποσοτήτων των δύο ουδετέρων χρωμάτων προκύπτει το γκρι (άσπρο + μαύρο = γκρι). Δηλαδή οι τονικές διαβαθμίσεις του γκρι επιτυγχάνονται από τη βαθμιαία προσθήκη του ενός ουδετέρου χρώματος στο άλλο. Το γκριζο αυτό δεν παρουσιάζει καμία κίνηση και φυσικά κανένα ήχο. Ο Β. Καντίσκι αναφέρει ότι "η ακινησία του γκριζο είναι απαρηγόρητη. Όσο πιο σκούρο γίνεται το γκριζο

αυτό, τόσο περισσότερο υπερέχει το απαρηγόρητο, επιβάλλεται το αποπνικτικό⁴. Ο Κονταξάκης (σ.15) τα δύο ουδέτερα χρώματα και τα παράγωγά τους (τονικές διαβαθμίσεις γκρι) τα ονομάζει «αχρωματικά χρώματα» και έτσι τα διακρίνει από τα υπόλοιπα χρώματα τα οποία αποκαλεί «χρωματικά χρώματα».

Επίσης η βαθμιαία προσθήκη του άσπρου χρώματος σε κάθε ένα από τα βασικά χρώματα ή τα παράγωγά τους, δημιουργεί τις *τονικές τους διαβαθμίσεις*.

Το άσπρο θεωρείται ανοικτό χρώμα. Το μαύρο θεωρείται σκούρο ή κλειστό χρώμα. Όλα τα χρώματα ανοίγουν με την προσθήκη του άσπρου χρώματος, ενώ η προσθήκη του μαύρου τα σκουραίνει ή δημιουργεί νέες χρωματικές αποχρώσεις. Από την προσθήκη ελάχιστης ποσότητας του μαύρου χρώματος στο βασικό κόκκινο προκύπτει το καφέ. Από την προσθήκη μικρής ποσότητας του ουδετέρου μαύρου χρώματος στο βασικό κίτρινο προκύπτει το πράσινο (πράσινο λαδί ή χακί). Η βαθμιαία προσθήκη του άσπρου σε κάθε ένα από τα βασικά ή δευτερογενή ή παραπληρωματικά χρώματα ξεχωριστά δημιουργεί τις *τονικές διαβαθμίσεις* του. Ο Ανρί Ματίς (σελ.206) αναφέρει «Τα χρώματα μπορούν να πολλαπλασιαστούν αν τους προσθέσουμε λευκό ή αν τα προσθέσουμε στο μαύρο». Το μαύρο χρώμα απορροφά το φως σε αντίθεση με το λευκό χρώμα που απορροφά το φως.

Ανάμειξη ουδετέρων και βασικών χρωμάτων:

β. Συγγενικά χρώματα

Συγγενικά ονομάζονται τα χρώματα εκείνα τα οποία περιέχουν το ίδιο βασικό χρώμα.

Το πορτοκαλί και το πράσινο χρώμα και οι αποχρώσεις τους είναι συγγενικά του κίτρινου, επειδή το περιέχουν. Το πορτοκαλί και το μωβ χρώμα και οι αποχρώσεις τους είναι συγγενικά του κόκκινου, διότι περιέχουν αυτό. Επίσης, το μωβ και το πράσινο χρώμα και οι αποχρώσεις τους είναι συγγενικά του μπλε, διότι περιέχουν αυτό.

Το πορτοκαλί είναι συγγενικό με το κόκκινο και το κίτρινο χρώμα επειδή το δημιούργησαν, με το πράσινο είναι συγγενικό επειδή έχουν κοινό το κίτρινο χρώμα και με το μωβ είναι συγγενικό επειδή έχουν κοινό το κόκκινο χρώμα.

⁴Kandinsky W., ο.π., σ. 110-111.

Το πράσινο είναι συγγενικό με το κίτρινο και το μπλε χρώμα επειδή το δημιούργησαν, με το πορτοκαλί διότι έχουν κοινό το κίτρινο χρώμα και με το μωβ διότι έχουν κοινό το μπλε χρώμα. Το μωβ είναι συγγενικό με το κόκκινο και το μπλε διότι το δημιούργησαν, με το πορτοκαλί διότι έχουν κοινό το κόκκινο χρώμα και με το πράσινο διότι έχουν κοινό το μπλε χρώμα.

Η σύνθεση η οποία αποτελείται από συγγενικά χρώματα είναι ήρεμη, απαλή, αρμονική, με χαμηλές χρωματικές αντιθέσεις και όλοι σχεδόν οι χρωματικοί ήχοι είναι της ίδιας κλίμακας. . Ο Α. Ματίς αναφέρει «Μέσω των χρωμάτων μπορούμε να επιτύχουμε τα πιο όμορφα αποτελέσματα, βασιζόμενοι στη συγγένεια ή στις αντιθέσεις τους» σελ. 41

γ. Αντίθετα και συμπληρωματικά χρώματα

Τα βασικά χρώματα είναι *αντίθετα* με τα *συμπληρωματικά* τους.

Το κόκκινο χρώμα (και οι αποχρώσεις του) είναι αντίθετο του πράσινου χρώματος (αποχρώσεις) διότι δε συμμετέχει στη δημιουργία του. Το κίτρινο χρώμα (αποχρώσεις) είναι αντίθετο του μωβ χρώματος (αποχρώσεις) διότι δε συμμετέχει στη δημιουργία του. Το μπλε χρώμα (αποχρώσεις) είναι αντίθετο του πορτοκαλί χρώματος (αποχρώσεις) διότι, δε συμμετέχει στη δημιουργία του.

Τα τρία ζεύγη λοιπόν των συμπληρωματικών χρωμάτων είναι κόκκινο - πράσινο, κίτρινο - μωβ και μπλε - πορτοκαλί. Η σύνθεση η οποία αποτελείται από αντίθετα χρώματα είναι αρμονική, έχει δυναμισμό και παρουσιάζει εικαστικό ενδιαφέρον.

δ. Θερμά και ψυχρά χρώματα

Θερμά είναι τα χρώματα: *κόκκινο, κίτρινο και πορτοκαλί*, καθώς και όλες οι τόνικες και χρωματικές αποχρώσεις τους. Τα θερμά χρώματα γενικά τα χρησιμοποιούσαν και τα χρησιμοποιούν οι ζωγράφοι για να αποδώσουν τα φωτεινά - ανοικτά σημεία και τις επιφάνειες του έργου τους. "Ο καθένας ξέρει, πως το κίτρινο, το πορτοκαλί και το κόκκινο ενσταλάζουν και αναπαριστούν ιδέες χαράς, πλούτου"(Ντελακρουά)⁵. Τα θερμά χρώματα έχουν την ιδιότητα να δείχνουν ότι καταλαμβάνουν μεγαλύτερη επιφάνεια από αυτήν που πραγματικά καταλαμβάνουν. Το

⁵Kandinsky W., ο.π., σ. 80.

κόκκινο συμβολίζει τη φωτιά και τη ζέστη. Το κίτρινο συμβολίζει το φως και τον ήλιο.

Ψυχρά είναι τα χρώματα: *μπλε, πράσινο και μωβ*, καθώς και όλες οι τονικές και οι χρωματικές αποχρώσεις τους. Τα ψυχρά χρώματα χρησιμοποιούσαν και χρησιμοποιούν οι ζωγράφοι για να αποδώσουν τα σκοτεινά και σκιερά σημεία του έργου τους. Τα ψυχρά χρώματα έχουν την ιδιότητα να δείχνουν ότι καταλαμβάνουν μικρότερη επιφάνεια από αυτήν που πραγματικά καταλαμβάνουν.

Γ. ΧΡΩΜΑΤΙΚΕΣ ΙΔΙΟΤΗΤΕΣ⁶

Οι ιδιότητες που χαρακτηρίζουν τα χρώματα είναι η *απόχρωση*, η *ένταση* και ο *τόνος* (Κάνιστρα Μ. 1987). Οι ιδιότητες που χαρακτηρίζουν τα χρώματα είναι: **1. η απόχρωση**, **2. η ένταση** και **3. ο τόνος**.

1. Η απόχρωση του χρώματος είναι η αλλαγή που υφίσταται το χρώμα από τη βαθμιαία προσθήκη ενός άλλου χρώματος. Για παράδειγμα εάν στο κόκκινο προσθέσουμε βαθμιαία ποσότητες κίτρινου χρώματος θα προκύψουν οι χρωματικές αποχρώσεις του πορτοκαλί.

2. Ένταση του χρώματος είναι το ποσοστό φωτεινότητας και λάμψης που έχει ένα χρώμα σε σχέση με ένα άλλο. Για παράδειγμα, το κίτρινο είναι φωτεινότερο του πράσινου και του πορτοκαλί.

3. Τόνος του χρώματος είναι η απόχρωση που επιτυγχάνεται σ' ένα χρώμα με τη διαδοχική προσθήκη ενός εκ των δύο ουδετέρων χρωμάτων δηλαδή του άσπρου ή του μαύρου. Για παράδειγμα: α) εάν στο κόκκινο χρώμα προσθέσουμε βαθμιαία ποσότητες άσπρου χρώματος θα προκύψουν ανοικτές τονικές διαβαθμίσεις του κόκκινου χρώματος, β) εάν στο κόκκινο χρώμα προσθέσουμε βαθμιαία ποσότητες μαύρου χρώματος θα προκύψουν σκούρες τονικές διαβαθμίσεις του κόκκινου χρώματος. Ο τόνος εκφράζει τη σχέση του φωτός με τη σκιά.

Οι παραπάνω πληροφορίες δίνονται για ενημέρωση των φοιτητών και των διδασκόντων και θα ήταν λάθος να δοθούν αυτούσιες στα παιδιά. Στα παιδιά δίνονται εικαστικές εφαρμογές με σκοπό να κατανοήσουν τις χρωματικές κατηγορίες και τις ιδιότητες μέσω των πρακτικών ασκήσεων.

⁶Κάνιστρα Μ. 1987, "Η σύγχρονη εικαστική αγωγή στο σχολείο", εκδ. Κάνιστρα Μ., Αθήνα, , σ.37.

Δ. ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΗ ΑΠΗΧΗΣΗ ΤΩΝ ΧΡΩΜΑΤΩΝ⁷

Τα χρώματα έχουν ουσιαστική σημασία όχι μόνο στα πρώτα στάδια της ζωής του ανθρώπου αλλά και αργότερα. Ερευνητές από διαφορετικούς χώρους μελετούν και ερμηνεύουν τη σημασία και το ρόλο των χρωμάτων στη ζωή όχι μόνο των παιδιών αλλά και των ενηλίκων. Ο Θρασύβουλος Μπέλλας αναφέρει ότι οι χρωματικές προτιμήσεις των ανθρώπων εξαρτώνται από την ηλικία, τη μόρφωση, το κοινωνικό περιβάλλον, τη σωματική και την ψυχολογική τους υγεία (*Μπέλλας Θ., 2000*)

Οι H.Daucher & R. Seitz υποστηρίζουν ότι το παιδί βιώνει το χρώμα συναισθηματικά (εκδ. Ελληνικά Γράμματα, σελ. 114, Τιτίκα Σάλλα-Δουκουμετζίδα H.Daucher & R. Seitz 2003). Τα λοιπόν χρώματα επιδρούν στα συναισθήματα και την ψυχολογική ανάπτυξη του ατόμου. Κατά κανόνα τα βασικά και τα δευτερεύοντα χρώματα φανερώνουν:

Το κόκκινο είναι το χρώμα που δηλώνει συγκίνηση, πάθος, αυθορμητισμό, αγάπη, έρωτα, επιθετικότητα, θυσία, νευρωτική συμπεριφορά, θυμό, βία, ένταση, ενεργητικότητα, ζεστασιά.

Το κίτρινο δηλώνει ωριμότητα, φιλοδοξία, καθαρό και ψυχρό δυναμισμό. Έχει παρατηρηθεί ότι οι πνευματικά ασθενείς δεν το προτιμούν, το αποφεύγουν⁸.

Το μπλε δηλώνει καθαρή σκέψη, λογική, πνευματικότητα.

Το πορτοκαλί δηλώνει χαρά, ευτυχία, εξωστρέφεια, ηρεμία, αυτό υπέρ εκτίμηση.

Το μωβ δηλώνει συναισθηματικές διαταραχές, μελαγχολία, θλίψη, στοχασμό. Δεν χρησιμοποιείται από υγιή άτομα.

Το πράσινο δηλώνει ηρεμία και κοινωνικότητα. Ο Έκο αναφέρει Το πράσινο χρώμα

Τα ουδέτερα χρώματα και το παραγωγό τους δηλώνουν: **Το μαύρο** χρησιμοποιείται από άτομα νευρωτικά, καταθλιπτικά και με εφηβικές διαταραχές, **το λευκό** χρησιμοποιείται συνήθως από άτομα με έντονες και βίαιες αντιδράσεις με τάση για φυγή και πολύ λιγότερο από υγιή άτομα, το γρι χρησιμοποιείται από άτομα δύσπιστα και σπάνια από υγιή άτομα.

⁷Κάνιστρα Μ., ο.π., σ. 22.

⁸Κάνιστρα Μ., "Η σύγχρονη εικαστική αγωγή στο σχολείο", εκδ. Κάνιστρα Μ., Αθήνα, 1987, σ. 22.

Ο συναισθηματικός ήχος του κάθε χρώματος εξαρτάται από το χώρο που καταλαμβάνει στη σύνθεση και από τη θέση που έχει μέσα σ' αυτήν.

Κάνιστρα Μ. 1987, "Η σύγχρονη εικαστική αγωγή στο σχολείο", εκδ. Κάνιστρα Μ., Αθήνα, , σ.37.

Ουμπέρτο Ε. 2004, Ιστορία της Ομορφιάς , εκδ. Καστανιώτη, Αθήνα, σ. 102

Μπέλλας Θ.,2000, «Το Ιχνογράφημα του παιδιού, Ελληνικά Γράμματα, σελ.132

Kandinsky W., 1981, Για το πνευματικό στην τέχνη, μτφ. Παράσχης Μ., εκδ. Νεφέλη, Αθήνα, σ. 78.